

LANDSKAPSSTYRELSENS FRAMSTÄLLNING

Landskapslagstiftning om landskapet Ålands pensionsfond

1994-95

nr 26

FÖRSLAG

Landskapsstyrelsen föreslår att lagtinget antar en landskapslag om landskapet Ålands pensionsfond. Avsikten med fonden är att trygga betalningen av framtida pensioner samt utjämna pensionsutgifterna. Pensionsfonden bildas som en fond utanför landskapets budget. Pensionsfonden föreslås ha en styrelse där representanter från berörda fackorganisationer skall ingå. Styrelsen skall fastställa pensionsfondens placeringsprinciper och ansvara för dess verksamhet.

Pensionsfondens inkomster kommer främst att bestå av de pensionspremier som arbetsgivare för anställda som omfattas av landskapets pensionssystem skall betala till fonden samt av de anställdas pensionsavgift. Enligt förslaget skall de pensionsavgifter som landskapet uppburit av de anställda från och med år 1993 överföras till landskapets pensionsfond.

Pensionsfondens medel skall huvudsakligen användas för att finansiera de pensioner som landskapet åtagit sig att betala. De medel som inte överförs till landskapet eller lånas till landskapet, affärsverk underställda landskapsstyrelsen (Posten) eller kommuner skall placeras på annat lämpligt sätt.

Samtidigt föreslås att landskapslagen om pensionsavgift för anställda som omfattas av landskapets pensionssystem (37/94) upphävs. Motsvarande bestämmelser föreslås intagna i landskapslagen om landskapet Ålands pensionsfond. Vissa tekniska ändringar föreslås i landskapslagen om Posten på Åland (39/92) och landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården (71/93).

Avsikten är att de föreslagna lagarna skall träda i kraft den 1 oktober 1995. Eftersom pensionspremien skall uppbäras först från och med 1 januari 1996 föreslås dock att ändringen landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården skall träda i kraft vid ingången av år 1996.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ALLMÄN MOTIVERING	1
1. Bakgrund	1
1.1. Dagens pensionsskydd	1
1.2. Pensionsansvaret	1
1.2.1. Begreppet pensionsansvar	1
1.2.2. Finansieringen av pensionsansvaret	2
1.2.3. Olika fonderingsprinciper	2
1.3. Landskapets finansieringssystem och dess problem	3
1.4. En jämförelse mellan olika pensionssystem	6
2. Landskapet Ålands pensionsfond och framtida möjligheter	6
2.1. Landskapsstyrelsens förslag	6
2.2. Landskapets framtida pensionssystem	8
3. Behörighetsfrågan	8
3.1. Självstyrelselagens möjligheter till fondering	8
3.2. Delad behörighet i fråga om landskapets anställda	9
4. Förslagets organisatoriska och ekonomiska verkningar	11
5. Ärendets beredning	12
DETALJMOTIVERING	13
1. Landskapslag om landskapet Ålands pensionsfond	13
2. Landskapslag om ändring av landskapslagen om Posten på Åland	18
3. Landskapslag om ändring av landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården	19
LAGTEXT	20
1. Landskapslag om landskapet Ålands pensionsfond	20
2. Landskapslag om ändring av landskapslagen om Posten på Åland	25
3. Landskapslag om ändring av landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården	26
BILAGOR, Landskapslag om ändring av landskapslagen om Posten på Åland	I
Landskapslag om ändring av landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården	II
System med fond	III
Landskapsförordning om placering av de medel som landskapet Ålands pensionsfond förvaltar	IV

ALLMÄN MOTIVERING

1. Bakgrund

1.1. Dagens pensionsskydd

För närvarande är tjänstemän och arbetstagare som omfattas av landskapets pensionssystem berättigade till pension ur landskapets medel enligt särskilda bestämmelser i landskapslagstiftningen¹. Den personalgrupp som omfattas av bestämmelserna är anställda vid det centrala ämbetsverket, olika landskapsinrättningar, anställda vid grundskolorna, den personal vid landskapsunderstödda inrättningar som omfattas av landskapets pensionsskydd, lagtingsmän och ledamöter av Ålands landskapsstyrelse samt deras efterlevande makar och barn. Även anställda vid Posten och Ålands hälso- och sjukvård omfattas av landskapets pensionsansvar.

Ovannämnda bestämmelser följer i stort sett den lagstiftning som gäller för statligt anställda. En tendens inom det statliga pensionssystemen är att anpassa grundprinciperna till de principer som gäller inom den privata sektorn enligt lagen om pension för arbetstagare (FFS 395/61). Förändringarna har indirekt eller direkt påverkat landskapets anställda och övriga anställda som omfattas av landskapets pensionssystem².

1.2. Pensionsansvaret

1.2.1. Begreppet pensionsansvar

Landskapet har genom ovannämnda lagstiftning påtagit sig ett pensionsansvar för de anställda som omfattas av landskapets pensionssystem. Med begreppet pensionsansvar avses kapitalvärdet av den pensionsrätt som individen intjänat. Pensionsansvaret motsvarar det penningbelopp som jämte framtida ränteinkomster därav räcker till för att betalningen av de pensioner som motsvarar den intjänade pensionsrätten skall kunna slutföras.

¹ Landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av vissa i riket gällande författningar rörande statens pensioner (33/84), landskapslagen om vissa pensioner som skall betalas av landskapsmedel (51/71), landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården (71/93), grundskollagen för landskapet Åland (18/88), gymnasielagen för landskapet Åland (6/88), landskapslagen om läroanstalter för hemslöjd i landskapet Åland (13/43), landskapslagen om ikraftträdande av landskapslagen om hälso- och sjukvården (68/93) och landskapslagen om Posten på Åland (39/92). Jfr även kap. 3.2.

² Se bl.a. FFS 1528/93 som automatiskt genom en blankettlag (33/84) blev tillämpligt i landskapet. Jfr även ls framst. 1993-94 nr 35.

Pensionsansvaret kan indelas i tre beståndsdelar: kapitalvärdet av de pensionsrättigheter som intjänats på grundval av de anställdas, dvs de nu aktivas anställning; kapitalvärdet av pensionerade personers framtida pensioner på grundval av anställning hos landskapet samt kapitalvärdet av pensionsrättigheter som bestäms på grundval av anställning hos landskapet för personer som lämnat sin anställning innan de gått i pension (s.k. fribrev).

Pensionsansvaret för landskapets del torde enligt grova uppskattningar uppgå till cirka 900 miljoner mark³.

1.2.2. Finansieringen av pensionsansvaret

Finansieringen av pensionsansvaret kan traditionellt ske enligt tre olika principer.

I *fördelningssystemet* motsvaras pensionsutgifterna av pensionsavgiften. Någon fondering av medel för de framtida pensionsutgifterna sker inte. Systemet medför i praktiken att kommande arbetstagargenerationer får finansiera pensionerna för den grupp av anställda som tidigare varit anställda inom företaget, myndigheten eller inrättningen.

Inom *systemet med partiell fondering* betalas en pensionavgift som motsvarar dels den pension som har intjänats vid varje tidpunkt och som skall fonderas, dels de ickefonderade delarna av de pensioner som förfaller till betalning. Genom systemet med partiell fondering bekostar varje arbetstagargenerationen en del av sin pension medan en annan del överförs på framtida arbetstagare.

Systemet med full fondering innebär att fonden med dess ränteinkomster är tillräcklig för betalning av de pensionsförmåner som vid varje tidpunkt har intjänats, d.v.s. att pensionsavgiften motsvarar det nya pensionsskydd som tillväxer. Varje arbetstagargeneration bekostar genom systemet sin egen pension.

1.2.3. Olika fonderingsprinciper

Fonderingen inom den offentliga sektorn utgör en typ av likviditetshantering som kan tjäna flera olika syften. För det första kan en fond skapas som en fri likviditetsreserv för kommande oförutsedda behov. För det andra kan en fond även utgöra en reservering av medel för på förhand inplanerade större investeringsprojekt. För det tredje kan det gälla en uppbyggnad av resurser för långsiktiga strukturpolitiska satsningar inom vissa delar av näringslivet. Slutligen kan fondmedel utnyttjas som ett konjunkturpolitiskt instrument i resursanvändningen. Flera av dessa syften kan givetvis även förenas i en och samma fond.

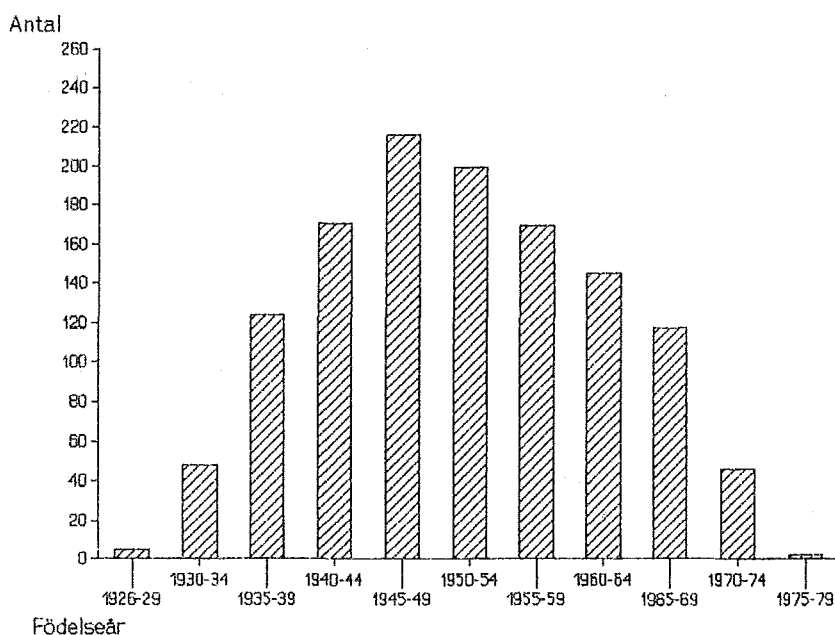
³ Förslaget till budget för landskapet Åland år 1994 sid 21 f. Det bör påpekas att beloppet utgör ett teoretiskt mått på landskapets pensionsansvar i den mening att det inte realiserar på en gång utan motsvarar pensionskostnaderna under en följd av år.

Som närmare kommer att redogöras för nedan under kapitlet om behörighetsfrågan har självstyrelselagen för Åland (71/91) utökat landskapets möjligheter att fondera medel för olika behov även utanför landskapets budget. Rent principiellt kan fonderingen utformas på olika sätt. Från att utgöra ett budgetmoment såsom ett instrument för överföring av vissa medel från ett budgetår till annat kan fonden även utformas som ett självständigt beslutande organ⁴. I förevarande förslag intar landskapets pensionfond en utformning som mer liknar den sistnämnda, dock med vissa begränsningar.

1.3. Landskapets finansieringssystem och dess problem

I landskapet ombesörjs pensionskyddet av landskapsstyrelsen och de årliga pensionsutgifterna finansieras i huvudsak enligt *fördelningssystemet*, vilket innebär att de årliga pensionsutgifterna betalas ur anslag som anvisats för ändamålet i landskapets budget. Någon fond för framtida pensioner eller för utjämning av pensionsutgifterna har inte bildats.

Under de senaste åren har pensionsutgifterna stigit kraftigt. Ökningen av pensionskostnaderna beror dels på att antalet anställda inom landskapsförvaltningen ökat dels på att pensionsförmånerna har utvecklats. En bidragande orsak är också att medellivslängden ökar. Även framdeles beräknas pensionsutgifterna stiga väsentligt. Detta kommer inte minst att märkas när den stora efterkrigsgenerationen av landskapsanställda går i pension. Åldersfördelningen för dagens landskapsanställda kan enkelt klargöras med följande tabell.

⁴ Åländsk utredningsserie 1991:7, *Den nya självstyrelselagen och landskapsstyrelsens likvidetshantering*.

Tabellen innehåller varken Postens 220⁵ anställda eller den personal om totalt ca 350 personer⁶ som i samband med hälso- och sjukvårdsreformen (ÅHS) överfördes till landskapets pensionsskydd.

Av tabellen kan utläsas att pensionsutgifterna torde vara som störst i början av 2000-talet⁷, eftersom största delen av dagens landskapsanställda med stöd av gällande pensionsbetämmelser torde gå i pension vid nämnda tidpunkt. Till pensionsutgifterna hänförs även de s.k. fribreven, d.v.s. pensionskostnader för personer som under sin arbetsföra tid varit anställda hos landskapet eller på annat sätt under sin arbetsföra tid omfattats av landskapets pensionsskydd.

Landskapets totala pensionsutgifter beräknas under år 1994 uppgå till 52,9 miljoner mark. Pensionsutgifterna har stigit med i genomsnitt 12 procent per år sedan år 1985. Utgiftstakten planade ut något under år 1993, då förändringen från året innan var endast 4,3 procent⁸. Trots minskningen av pensionsutgifterna ökade antalet personer som åtnjöt pension av landskapsmedel under år 1993 med 46 personer. En bidragande orsak till den utplanade utgiftstakten torde bl.a. vara pensionsindexet som tillåtit att stiga allt mindre under de senaste åren⁹.

Landskapets intäkter relaterade till pensionerna har även ökat under samma period, dock inte i samma takt. Från och med år 1993 uppbär landskapet en pensionsavgift på tre procent av de anställdas lön. År 1995 höjdes avgiften och fastställdes till fyra procent. Uppbörden sker med stöd av landskapslagen om pensionsavgift för anställda som omfattas av landskapets pensionssystem (37/94). Av arbetsgivarna, för tillfället endast Posten och de privata landskapsunderstödda barndaghemmen, inkasseras även en pensionspremie. Under år 1995 erlägger Posten en pensionspremie om 19 procent av avlöningsutgifterna, medan daghemmens pensionskostnadsandel under samma år utgör 17,5 procent¹⁰. Under år 1994 var landskapets intäkter relaterade till pensioner

⁵ Verksamhetsberättelse för Posten på Åland 1993 sid 6.

⁶ Jfr bl.a. ekonomiska sekretariatets "Beräkning av merkostnaden för pensioner vid överflyttning av personal från ÅFF och ÅVF till landskapsanställning" av den 15 november 1993.

⁷ Jfr ekonomiska sekretariatets uträkning om merkostnaden för pensioner vid överflyttningen av personal från ÅFF och ÅVF till landskapsanställning.

⁸ Pensionsarbetsgruppens slutrapport sid 4 f, Dnr Fb1-31-93-2.

⁹ PM ang. ett s k pensionstak inom den offentliga sektorn, med särskilt avseende på pensioner som betalas av landskapsmedel, DNr Kpl-31-94-13.

¹⁰ Pensionskostnadsandelen för de privata verksamhetsenheterna kommer successivt att höjas till 25 procent för den grupp av anställda som omfattades av landskapets pensionsskydd den 31 december 1993, se 38 § landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården (71/93).

5,7 miljoner mark¹¹ i form av de anställdas pensionsavgift och 211.000 mark i form av kostnadsandelar som hänför sig till de privata landskapsunderstödda barndaghemmen. Inkomstsidan i landskapets budget gottskrives även med en kalkylerad pensionspremie, som år 1994 beräknas uppgå till 59,6 miljoner mark¹². Den kalkylerade pensionsutgiften utgjorde år 1994 25 procent (22 %, -95) av den lön som berättigar till landskapspension. Upptagandet av de kalkylerade pensionspremierna i landskapsbudgeten är en bokföringsteknisk åtgärd som bl.a. indikerar vad en uppbörd av pensionspremier kan inkassera till en pensionsfond i landskapet. För rektorer, lärare och timlärare vid grundskolan, som är anställda av kommunerna, gottskrives dock inte kalkylerade pensionspremier trots att de uppbär pension ur landskapets medel. Orsaken till det sistnämnda är att pensionsansvaret för denna personal av tradition ansetts vara en angelägenhet för landskapet att finansiera.

Pensionsutgifterna har under de senaste åren utgjort en allt större andel av landskapsbudgetens totala utgifter. Av tabellen nedan framgår att antalet personer som åtnjuter pension av landskapsmedel ökar.

År	Antal personer som åtnjöt pension av landskapsmedel	Förändring av antalet pensionstagare	Procentuell förändring från året innan	Beviljade pensioner
1989	738			66
1990	782	+ 44	+ 5,6 %	77
1991	810	+ 28	+ 3,4 %	73
1992	840	+ 30	+ 3,6 %	85
1993	886	+ 46	+ 5,2 %	102

(källa, landskapsstyrelsens berättelse 1990-93)

För att underlätta finansieringen av pensionsutgifterna krävs omedelbara åtgärder. Pensionsutgifterna förväntas vara som störst omkring år 2015 för att sedan minska igen, såvida inte medellivslängden dessförinnan minskar. Att finansiera pensionerna i enlighet med gällande fördelningssystem torde framdeles medföra problem, då pensionsutgifterna i allt större grad förväntas bli finansierade på bekostnad av annan verksamhet. Vad som krävs och vad pensionsarbetsgruppen¹³ även försökt fästa upp-

¹¹ Perioden 1.5-31.12 1994. Beloppet inkluderar även ÅHS och Posten.

¹² Inkluderar ÅHS och Posten

¹³ Se kap. 5.

märksamhet på är bl.a. ett ökat sparande samt ökade intäkter relaterade till pensionerna. Bildandet av en pensionsfond i landskapet utgör en av möjligheterna för att trygga de framtida pensionerna.

1.4. En jämförelse mellan olika pensionssystem

Inom de övriga pensionssystemen i Finland finns för närvarande olika former av fondering.

Sedan ingången av år 1990 finansieras *statens* pensioner enligt ett system för full fondering. Vid samma tidpunkt började pensionspremier uppbäras hos statens ämbetsverk, inrättningar och affärsverk. Enligt detta system är fonden med dess ränteinkomster tillräcklig för betalning av de pensionsförmåner som vid varje tidpunkt har intjänats. Vid utgången av år 1993 hade ca 12 miljarder mark fonderats i statens pensionsfond.

Det *kommunala* pensionssystemet (KTAPL) är sedan 1988 delvis fonderade, vilket innebär att en del av de framtida pensionsansvaren täcks på förhand. Fonderingen genomförs genom att KTAPL-avgiften i genomsnitt görs lika stor som den genomsnittliga APL-avgiften och genom att skillnaden mellan de avgifter som burits upp och pensionssystemets kostnader fonderas. Den kommunala pensionsansvarsfonden uppgick i slutet av år 1993 till 16 miljarder mark.

Den *privata* sektorns arbetspensionssystem (APL-systemet) är på samma sätt som det kommunala systemet delvis fonderat. Fonderingen inom systemet sker på olika sätt beroende på vilken sorts pensionsförmån det gäller. För exempelvis ålderspensionen fonderas den framtida pensionsrätten i åldersgruppen 23-54 år varje år till ett belopp som motsvarar den ålderspension som intjänats vid respektive år. Från det att pensionstagaren fyller 55 år sker ingen fondering av den pension som därefter intjänas. Den del av pensionsansvaret som inte fonderats, vare sig det gäller ålders-, invalid- eller arbetslöshetspension, bekostas inom APL-systemet till största delen med den andel som används för utjämning av pensionsansvaret, men även ränteavkastningen från fonderna bidrar till finansieringen. Utjämningsdelen ingår i pensionspremien.

2. Landskapet Ålands pensionsfond och framtida möjligheter

2.1. Landskapsstyrelsens förslag

Landskapsstyrelsen föreslår att landskapets pensionfond bildas för att trygga finansieringen av framtida pensioner och för att utjämna pensionsutgifterna. Landskapets pensionsfond skall i enlighet med 44 § självstyrelselagen bildas som en fond utanför landskapets budget. Vid utformningen av landskapets pensionsfond har jäm-

förelser gjorts med statens pensionsfond, kommunernas pensionsansvarsfond samt svenska allmänna pensionsfonden (ATP).

Administrationen av pensionsfonden skall skötas av lämplig personal vid finansavdelningen vid landskapet Ålands centrala ämbetsverk. Pensionsfonden föreslås även ha en styrelse som beslutar om pensionfondens placeringsprinciper och ansvarar för fondens verksamhet. Landskapsstyrelsen utser styrelsen för fyra kalenderår i sänder. Styrelsen föreslås ha en ordförande, en vice ordförande samt fem andra ledamöter. Eftersom en del av fondens intäkter kommer att bestå av de anställdas pensionsavgifter anser landskapsstyrelsen det ändamålsenligt att tre av styrelsens ledamöter utses bland personer som föreslagits av de fackorganisationer som företräder landskapets anställda och övrig personal som omfattas av landskapets pensionsskydd.

Enligt förslaget består pensionsfondens inkomster dels av de pensionspremier som arbetsgivaren, bl.a. det centrala ämbetsverket, inrättningar och affärsverket Posten skall betala, dels av de anställdas pensionsavgifter. Pensionspremierna för anställda vid grundskolorna som omfattas av landskapets pensionsskydd skall i enlighet med landskapsstyrelsens principbeslut den 9 februari 1995 betalas med landskapets medel. Dessutom skall det vara möjligt att årligen utöver de redan nämnda premierna och avgifterna via landskapsbudgeten överföra medel till pensionsfonden för att bl.a. täcka de pensionsförmåner som motsvarar de pensionsrättigheter som intjänats före den föreslagna lagen träder i kraft.

De årliga pensionsutgifterna skall även framdeles betalas med medel ur landskapets budget för varje år. Förslaget medför dock en möjlighet att årligen överföra medel från pensionsfonden till landskapet för finansiering av lagstadgade pensioner. Uttagen ur pensionsfonden får enligt förslaget ske endast under särskilda villkor. För det första krävs det att lagtinget i landskapets budget anger det belopp som kan överföras till landskapet från pensionsfonden för finansiering av pensionsutgifter. För det andra kan beloppet av dessa uttag uppgå till högst tre fjärdedelar av landskapets årliga pensionsutgifter.

Den andel av pensionsfondens medel som inte överförts till landskapet eller lånats till landskapet, något affärsverk underställt landskapsstyrelsen eller kommunerna skall placeras på ett ändamålsenligt sätt så att en tillfredsställande avkastning erhålls.

Målsättningen med förslaget är att skapa ett system som minskar behovet av en direkt finansiering av pensionerna. Initialt kommer de pensionspremier som arbetsgivarna föreslås betala till pensionsfonden till sin storlek att motsvara delar av gällande pensionsansvar samt det nya pensionsansvar som uppstår. Till fonden överförs vid lagens ikraftträdande även de pensionsavgifter som landskapet uppburit under åren 1993-95.

Den del av pensionsansvaret som inte kan finansieras med medel ur fonden skall även framdeles bekostas med anslag som anvisats för ändamålet i landskapets budget. Landskapsstyrelsens förhoppning är att den andel av pensionsansvaret som finansieras

av andra än pensionsrelaterade intäktskällor framdeles kommer att sjunka. Genom förslaget har landskapsstyrelsen för avsikt att på ett ändamålsenligt sätt förbereda och utjämna den förestående ökningen av pensionsutgifterna. Systemet medför även att landskapet under de finansiellt bättre åren bör överföra medel till pensionsfonden.

Landskapslagen om pensionsavgift för anställda som omfattas av landskapets pensionssystem föreslås upphävd. I stället skall motsvarande bestämmelser tas in i den föreslagna landskapslagen om landskapet Ålands pensionsfond. På så sätt finns uppbördbestämmelserna för såväl pensionspremier och pensionsavgifter samlade på ett mera överskådligt sätt i en och samma landskapslag.

2.2. Landskapets framtida pensionssystem

Eftersom avsikten med den föreslagna pensionsfonden är att trygga betalningen av framtida pensioner och att utjämna pensionsutgifterna vill landskapsstyrelsen påpeka att förslaget om bildandet av landskapet Ålands pensionsfond inte hindrar att man i framtiden väljer något annat pensionssystem än det landskapet har i dag.

3. Behörighetsfrågan

3.1. Självstyrelselagens möjligheter till fondering

Från och med 1 januari 1993 har landskapet befogenhet att bilda fonder som inte upptas i budgeten. Skälet till detta är den friare ekonomi som landskapet erhållit genom den nya självstyrelselagen (71/91). Enligt 44 § självstyrelselagen kan landskapet "genom landskapslag besluta om bildande av fonder som inte upptas i budgeten". Enligt motiven motsvaras stadgandet "i sak" av "66 § 2 mom. regeringsformen om bildande av fonder utom budgeten".

Det stadgande i regeringsformen som det hänvisas till i motiven har sedermera upphävts¹⁴, vilket enligt grundlagsutskottet (GrUB nr 17/1990 rd, s. 5) innebär att det står i strid med grundlagen att inrätta fonder som står utanför statsbudgeten. En möjlighet finns dock att genom en lag som antas i grundlagsenlig ordning inrätta en fond som står utanför statsbudgeten¹⁵. För landskapets del innebär inte ändringarna av regeringsformen att landskapets behörighet eller möjlighet att bilda fonder utanför landskapets budget skulle ha inskränkts, eftersom 44 § självstyrelselagen inte har ändrats.

Enligt 44 § självstyrelselagen ankommer det på lagtinget att fastställa en budget, som inkluderar landskapets samtliga inkomster och utgifter. Möjligheten att avsätta

¹⁴ RP 262/90, FFS 1077/91

¹⁵ GrUU 4/92

medel till fonder, som inte redovisas i budgeten, utgör ett undantag från denna budgeteringens huvudprincip.

Eftersom landskapet fortsättningsvis har pensionsansvaret för den personal som omfattas av landskapets pensionssystem samtidigt som landskapets samtliga utgifter skall redovisas i budgeten måste vissa arrangemang tillgripas för att en fond skall kunna inrättas utanför budgeten utan att strida mot den i självstyrelselagen stipulerade budgetmakten för lagtinget. Frågan löses genom att utbetalningen av de pensioner som årligen förfaller till betalning liksom i dag skulle inkluderas i den årliga utgiftsstaten. Pensionsutgifterna måste således inkluderas som en helhet i landskapets årliga utgiftsstat, för att inte kringgå lagtingets budgetmakt. Pensionsfonden skulle enbart bli en fond som bygger upp medel för framtida pensioner. Lagtinget kan dock i landskapets budget besluta att medel ut pensionsfonden skall överföras till landskapet för täckande av pensionsutgifter. Möjligheten att finansiera landskapets utgifter med medel direkt ur en utanför budgeten stående fond torde enligt gällande självstyrelselag endast kunna ske genom en lag som antas i den ordning som stadgas i 69 § självstyrelselagen.

Lagtingets budgetmakt förutsätter även att fonden inte till sitt omfång blir så stor att lagtingets budgetmakt riskerar att kränkas. Att uppskatta en fonds storlek i det skedet en lag stiftas är svårt, eftersom beräkningarna görs på kalkylerade grunder. Storleken beror till stor del på hur mycket medel lagtinget vill föra till fonden. Dessa beslut bör fattas i samband med budgeten samtidigt som medlen bör knytas till ett visst ändamål redan i pensionsfondslagen. På så sätt bör volymkriteriet uppfyllas, eftersom lagtinget kan påverka fonden genom lagstiftnings- respektive budgeteringsmakten.

För att uppfylla ovannämnda kriterier och för att undvika en lagstiftningsordning i enlighet med 69 § självstyrelselagen anser landskapsstyrelsen att en bestämmelse tas in i den föreslagna landskapslagen som reglerar att lagtinget vid sin behandling av budgeten skall besluta om de medel som kan överföras från pensionsfonden till landskapet. Vidare anges i förslaget till vilket ändamål fondens medel skall användas. På nämnda sätt kan lagtinget påverka medlens användning under fondens verksamhetsperiod, varvid lagtingets budgetmakt inte kringgås.

3.2. Delad behörighet i fråga om landskapets anställda

Enligt 36 § gamla självstyrelselagen för Åland (5/52) tillkom det landskapet Åland att inrätta de i landskapsförvaltningen underlydande tjänsterna och befattningarna. Denna rätt ansågs även innefatta en befogenhet att bestämma de med tjänsterna och befattningarna förenade pensionsförmånerna. Lagstiftningsbehörigheten för pensioner ansågs med stöd av 13 § 1 mom. 15 punkten gamla självstyrelselagen omfatta även dem som stod i arbetsförhållande eller i därmed jämförbart tjänstgöringsförhållande till

landskapet.¹⁶

Högsta domstolen uttalade sig för första gången över behörighetsfördelningen av pensionsförmånerna enligt den nya självstyrelselagen (71/91) i samband med ett utlåtande över landskapslagen om pensionsavgift för anställda som omfattas av landskapets pensionssystem (37/94). Högsta domstolen¹⁷ fann att lagstiftningsbehörigheten om pensioner till den del lagtingsbeslutet gällde privaträttsligt anställda tillkom riket enligt 29 § 1 mom. 3 punkten självstyrelselagen (71/91). De bestämmelser som omfattade privaträttsligt anställda kunde dock upptas i lagtingsbeslutet med stöd av 19 § 3 mom. självstyrelselagen för vinnande av enhetlighet och överskådlighet.

Bestämmelserna om uppbörden av de anställdas pensionsavgift i nämnda landskapslag (37/94) föreslås överförda till landskapslagen om landskapet Ålands pensionsfond. Någon ändring gentemot gällande bestämmelser om uppbörden av pensionsavgiften av de privaträttsligt anställda föreslås inte, varför bestämmelserna kan intas i landskapslagen med stöd av 19 § 3 mom. självstyrelselagen.

Landskapsstyrelsen anser att landskapets alla anställda oavsett om de är offentligrättsligt eller privaträttsligt anställda skall omfattas av samma pensionsskydd. Landskapsstyrelsen avser att snarast i enlighet med 29 § 2 mom. självstyrelselagen överlämna en framställning med förslag till lagmotion till riksdagen med förslag till en lag om överförandet av lagstiftningsbehörigheten i fråga om arbetspensionskyddet för anställda i privaträttsligt anställningsförhållande till landskapet¹⁸. I framställningen kommer landskapsstyrelsen närmare att redogöra för de konsekvenser den delade behörigheten för landskapets anställda innebär. I detta skede kan dock nämnas att landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av vissa i riket gällande författningar rörande statens pensioner (33/84) fortfarande omfattar de privaträttsligt anställda med stöd av 71 § självstyrelselagen, tills dess att landskapslagens tillämplighet i fråga om de privaträttsligt anställda upphävs genom en riksförordning. Förvaltningen och således även det finansiella ansvaret av ifrågavarande rättsområde har dock från och med 1 januari 1993 övergått på riket. Antalet privaträttsligt anställda i landskapsförvaltningen utgjorde år 1993 363 personer, av vilka största delen var verksamma på landskapets färjor¹⁹. Under landskapets pensionsskydd faller också anställda²⁰ inom affärsverket Posten, vilket medför att det totala antalet privaträttsligt anställda som

¹⁶ Se t.ex. Högsta domstolens utlåtande 22.3.1967 och 16.6.1969 samt Ålandsdelegationens utlåtande 15.2.1984.

¹⁷ Se Högsta domstolens utlåtande 14.4.1994, Diarenr OH 94/43.

¹⁸ Landskapsstyrelsens principbeslut 3.3.1995

¹⁹ Landskapsstyrelsen berättelse 1993, sid 166 f.

²⁰ 216 personer, Posten verksamhetsberättelse 1994

omfattas av landskapets pensionssystem utgör ca. 600 personer.

Landskapet har även vissa förpliktelser såsom arbetsgivare för de privaträttsligt anställda. Dessa förpliktelser omfattar för närvarande inte den skyldighet en arbetsgivare enligt lagen om pension för arbetstagare (FFS 395/61) har att anordna och bekosta ett pensionskydd för var och en av sina arbetstagare. Enligt 1 § 1 mom. 3 punkten lagen om pension för arbetstagare omfattar lagen inte ett arbetsförhållande på grund av vilket arbetstagaren äger rätt till pension med stöd av annan lag eller förordning.

4. Förslagets organisatoriska och ekonomiska verkningar

Förslaget torde inte föranleda några organisatoriska förändringar vad gäller uppbörden av de anställdas pensionsavgift, eftersom landskapsstyrelsen enligt gällande bestämmelser handhar motsvarande uppgift. Merarbetet består i den föreslagna uppbörden av pensionspremien, som landskapsstyrelsen i dag uppbär endast av Posten och de privata landskapsunderstödda daghemmen.

Enligt förslaget kommer pensionfondens praktiska angelägenheter att skötas av lämplig personal vid finansavdelningen. Eventuellt kan ny personal behöva anställas, men avsikten är att uppgifterna primärt skall skötas av befintlig personal vid avdelningen. Dessutom kommer en styrelse att inrättas vid pensionsfonden. Finansavdelningens administrativa kostnader skulle enligt förslaget betalas ur anslag som anvisats för ändamålet i landskapets budget, medan styrelsens utgifter skulle bekostas med pensionsfondens medel.

Enligt övergångsbestämmelserna till den föreslagna lagen skall de medel som härrör från de pensionsavgifter som uppburits av de anställda fram tills dess att lagen trätt i kraft överföras till pensionsfonden. Dessa inkomster beräknas tillföra pensionsfonden ca 22 miljoner mark.

Storleken av de anställdas pensionsavgift kommer även framdeles att vara knuten till motsvarande pensionsavgift som inom det privata pensionssystemet. Under åren 1993 och 1994 har pensionsavgiften varit 3 procent. År 1995 höjdes pensionsavgiften till 4 procent av lönen, vilket beräknas inbringa ca 11,7 miljoner mark²¹ till pensionsfonden under år 1995. En tendens som kan skönjas inom APL-systemet, vilket landskapets pensionsavgiftssystem även framdeles föreslås anknutet till, är att de anställdas andel av det totala pensionsansvaret kommer att öka framdeles.

Enligt förslaget tillförs pensionsfonden även medel i form av pensionspremier. Avsikten är att uppbörden av pensionspremien skall påbörjas från och med år 1996.

²¹ Eftersom lagen förslås träda i kraft den 1 oktober 1995 kommer ca 9 av angivna 11,7 miljoner mark att överföras till pensionsfonden med stöd av övergångsbestämmelserna

Under förutsättning att den genomsnittliga pensionspremien fastställs till 22 procent beräknas pensionspremien under år 1996 tillföra pensionsfonden ca 60 miljoner mark. Av dessa medel förväntas en stor del överföras till landskapet för täckande av pensionsutgifter. En del av beloppet kan även återlånas till landskapet och affärsverket Posten samt lånas till kommunerna.

De medel som inte överförs till landskapet eller lånas till ovannämnda enheter skall pensionsfondens styrelse placera på lämpligt sätt. Vid sin placeringsverksamhet skall styrelsen tillgodose kraven på god avkastning, långsiktighet, riskspridning, betryggande säkerhet och tillfredställande betalningsberedskap. Placeringskraven bör även iakttagas vid utlåning av medel ur pensionsfonden. Hur stor placeringsandelen blir är svårt att uppskatta vid bildandet av pensionsfonden, men sannolikt kommer andelen och dess avkastning att öka framdeles så att finansieringen av pensionsansvaret kan tryggas på ett ändamålsenligt sätt till fördel för framtida pensionstagare.

I landskapets budget för år 1995 har ett anslag om 15 miljoner mark upptagits för en överföring till pensionsfonden. Anslaget har dimensionerats så att budgetbelastningen för landskapet och det ekonomiska utfallet för fonden i stort motsvarar det situationen skulle ha varit om fonden skulle ha inlett sin verksamhet den 1 januari 1995.

Pensionsavgiften för de anställda torde även framdeles vara avdragbar i stats- och kommunalbeskattningen. Kommunerna kommer till viss del att påverkas negativt av den ökade avdragsrätten som den höjda pensionsavgiften medför. Pensionspremien för den grundskolepersonal som omfattas av landskapets pensionssystem föreslås tillsvidare betald av landskapets medel. Totalt medför denna pensionspremie en ny årlig utgift för landskapet på sammanlagt ca. 7,5 miljoner mark. Den verkliga utgiftsökningen för landskapet kan totalt sett bli något lägre om lagtinget beslutar att en del av beloppet skall återföras till landskapet för täckande av pensionsutgifter.

5. Ärendets beredning

Den 18 februari 1993 utsåg landskapsstyrelsen (Dnr Fb1-31-93-2) en arbetsgrupp för att utreda den framtida finansieringen av landskapspensioner och skötseln av pensionsärenden. En mellanrapport över handläggningen av landskapets pensionsärenden överlämnades till landskapsstyrelsen i juni 1993. Bland arbetsgruppens uppgifter ingick även att särskilt granska hur en landskapsfond för finansieringen av pensioner kunde utformas. Den 9 maj 1994 avlämnade pensionsarbetsgruppen en slutrapport om landskapets framtida pensionsskydd till landskapsstyrelsen. Slutrapporten innehöll även ett förslag till hur en pensionsfond kunde utformas. Framställningen har utformats med utgångspunkt från detta förslag.

Under beredningen har pensionsarbetsgruppen, berörda fackorganisationer, kommuner, privata landskapsunderstödda inrättningar samt Posten hörts i ärendet.

DETALJMOTIVERING

1. Landskapslag om landskapet Ålands pensionsfond.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § *Syfte.* För att trygga finansieringen av framtida pensioner, familjepensioner och med dem jämförbara förmåner samt för att utjämna pensionsutgifterna föreslås att landskapet Ålands pensionsfond bildas. Avsikten är att fondens medel skall användas för finansiering av pensioner på samma sätt för alla anställda som omfattas av landskapets pensionsskydd.

Enligt förslaget skulle pensionsfonden vara en fond som står utanför landskapets budget i enlighet med 44 § självstyrelselagen.

2 § *Förvaltning.* Pensionsfonden skulle förvaltas av en styrelse och finansavdelningen. Finansavdelningen skulle handha det praktiska arbetet med pensionsfonden medan pensionsfondens styrelse skulle hantera de mer övergripande frågorna. Styrelsens uppgifter beskrivs i lagens 5 §. Skälet till att finansavdelningen föreslås sköta de praktiska angelägenheterna är att finansavdelningen torde ha de bästa förutsättningarna att inom landskapsförvaltningen sköta den erforderliga uppgiften. Om erfarenheten framdeles påvisar nödvändigheten av en specialinriktad personal på området kan en särskild enhet inrättas vid finansavdelning. Eventuellt kan även en ombudsmannatjänst för pensionsfonden inrättas framdeles.

2 kap. Pensionsfondens ledning

3 § *Styrelsen.* Pensionsfondens styrelse utses av landskapsstyrelsen för fyra kalenderår i sänder. Landskapsstyrelsen anser att styrelsens storlek med sju ledamöter är lämpligt med hänsyn till styrelsens uppgifter.

I styrelsen skall ingå tre ledamöter som representerar fackorganisationerna. Representanterna i styrelsen anses motiverad eftersom en del av pensionsfondens medel består av de pensionsavgifter som innehålls på de anställdas löner samtidigt som fackorganisationerna har ett intresse av att pensionsfondens medel placeras och förvaltas på ett betryggande sätt med tanke på de anställdas framtida pensioner.

4 § *Styrelsemöte.* I paragrafen anges de grundläggande bestämmelserna för beslutfattandet och handläggningen av ärenden i styrelsen. För att undanröja eventuella oklarheter om hur beslutfattandet skall gå till i övrigt i styrelsen föreslås i 4 mom. att landskapsstyrelsens handlägningsbestämmelser skall tillämpas på pensionsfondens styrelse i tillämpliga delar. De bestämmelser som åsyftas är bl.a. den möjlighet

styrelseledamot skall ha att anmäla avvikande åsikt till protokollet samt de jävsbestämmelser som finns i 16 § landskapslagen om Ålands landskapsstyrelse (42/71).

5 § Styrelsens uppgifter. Styrelsens huvudsakliga uppgift blir att fatta de principiella placeringsbesluten för hur fondens medel på ett betryggande och ändamålsenligt sätt kan ge fonden en tillfredställande avkastning. Styrelsen har även ett ansvar för att pensionsfonden sköts i enlighet med gällande bestämmelser.

Om styrelsen anser det nödvändigt kan den i enlighet med 2 mom. anta en arbetsordning för hur dess administration och lagstadgade uppgifter skall skötas. Arbetsordningen skall underställas landskapsstyrelsen för fastställelse. I en arbetsordning kan anges vem som har rätt att teckna pensionsfondens namn, sekretessfrågor etc.

3 kap. Pensionsfondens penningrörelse och rättsförmåga

6 § Pensionsfondens inkomster. Pensionsfondens inkomster kommer huvudsakligen att bestå av arbetsgivarnas pensionspremier och de anställdas pensionsavgifter.

Punkt 1. Pensionspremierna från landskapsstyrelsen och under den lydande myndigheter och inrättningar motsvaras av den kalkylerade pensionspremie som i dag gottskrives budgetens inkomstsida. De verksamhetsenheter som omfattas av punkten är förutom det centrala ämbetsverket bl.a. Ålands polisdistrikt och Motorfordonsbyrån. Postens pensionspremie skulle enligt förslaget motsvaras av den pensionsavgift (19 procent) som Posten i dag betalar såsom arbetsgivare för anställda som omfattas av landskapets pensionsskydd.

Punkt 2. Under punkten faller bl.a. lagtingets kansli, den till Ålands delegation i Nordiska rådet knutna delegationssekretariatet, privata serviceproducenter som avses i landskapslagen om planering och landskapsandel för socialvården (71/93) samt Ålands lagting. De privata landskapsunderstödda institutionerna betalar i dag en kostnadsandel för sitt pensionsskydd till landskapet, medan de övriga gottskrives en kalkylerad pensionspremie i landskapets budget.

Punkt 3. Rektorer, lärare och timlärare vid grundskolan är idag berättigade till pension av landskapets medel enligt samma bestämmelser som landskapets anställda, trots att de är kommunalt anställda²². I landskapets budget gottskrives ingen kalkylerad pensionspremie trots att de har rätt till pensions ur landskapets medel. Kommunerna eller rättare sagt dess anställda bidrar däremot till pensionsutgifterna med den pensionsavgift om fyra procent av lönen som landskapet uppbär. Av de skäl som framgår i motiven till lagens 7 § föreslås att landskapet skall betala pensionspremierna

²² Se 76 § grundskollagen (18/88, änd. 88/93), se även 41 § i förslaget till ny grundskolelag (FR 1993-94/15).

till pensionsfonden för nämnda grupp av anställda inom grundskolan.

Punkt 4. De pensionsavgifter som avses i punkten är motsvarande pensionsavgifter som i dag uppbärs av anställda i enlighet med landskapslagen om pensionsavgift för anställda som omfattas av landskapets pensionssystem (37/94).

Punkt 5. Avkastningen inkluderar den ränta pensionsfonden uppbär på utlånat kapital samt avkastning från övrig placeringsverksamhet.

Punkt 6. Enligt bestämmelsen kan lagtinget även överföra medel till fonden via landskapets budget utöver de pensionspremier och pensionsavgifter landskapet betalar. Trots uppbörden av pensionspremier och pensionsavgifter finns det fortsättningsvis under en lång tid framöver ett behov av att fondera medel för det pensionsskydd som redan intjänats innan denna lag trätt i kraft.

Punkt 7. Bestämmelsen utgör en möjlighet att tillföra pensionsfonden även andra inkomster, om så följer av särskilda bestämmelser.

7 § Pensionspremier. Pensionspremien skall enligt förslaget betalas av arbetsgivaren till pensionsfonden på det sätt landskapsstyrelsen bestämmer. Genom bestämmelsen ges landskapsstyrelsen en möjlighet att beroende på arbetgivaren arrangera hur den praktiska betalningen av pensionspremien skall gå till, exempelvis om betalningen skall ske månadsvis, kvartalsvis, i efterskott etc. Förslaget motsvarar till denna del det system som i dag tillämpas på uppbörden av pensionsavgiften från de anställdas lön. Pensionspremien föreslås beräknad utgående från samma lön som pensionsavgiften för anställda beräknas på. Landskapsstyrelsen fastställer närmare bestämmelser om pensionspremiens storlek.

Den pensionskostnadsandel för privata landskapsunderstödda enheter som motsvaras av förslagets pensionspremier enligt 1 mom. regleras i 38 § 3 mom. landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården (71/93). I dag omfattas enbart daghemmet Solrosen av bestämmelsen. Kostnadsandelen som succesivt har höjts sedan år 1994 är i dag 17,5 procent av lönekostnaderna. År 1998 har den nått sin slutliga nivå på 25 procent av lönen.

I avvaktan på en översyn av gällande landskapsandelssystem samt med beaktande av kommunernas redan ansträngda ekonomi föreslår landskapsstyrelsen i 3 mom. att pensionspremierna för den grupp av anställda inom grundskolan som omfattas av landskapets pensionssystem skall betalas av landskapets medel. För att årligen kunna se hur stor kostnad pensionspremien för grundskoleanställda utgör för landskapet föreslås att beloppet anges i landskapets budget.

8 § Pensionsavgifter. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 1 och 3 §§ i gällande landskapslag om pensionsavgift för anställda som omfattas av landskapets pensionssystem (37/94). Hänvisningen 1 mom. till lagen om pension för arbetstagare föreslås inte ändrad. Finansieringen av det icke täckta pensionsansvar som redan uppkommit inom

det system landskapet tillämpat kan i framtiden kräva större höjningar av det totala beloppet av pensionspremien och pensionsavgiften än vad som är fallet inom den privat sektorn. Landskapsstyrelsens uppfattning är däremot att de anställda inom olika sektorer vare sig det är kommunala, statliga eller privata skall behandlas så enhetligt som möjligt vad gäller pensionsavgiften. Pensionsavgiften föreslås således även framdeles följa den nivå som tillämpas inom den privat sektorns pensionssystem.

Enligt förslaget kommer pensionsavgiften framdeles att betalas till pensionsfonden. Att pensionsavgiften redovisas till pensionfonden i stället för till landskapet torde hur behörighetssynpunkt inte medföra några hinder mot bakgrund av högsta domstolens utlåtande (OH 94/43) över pensionsavgiften.

9 § Finansiering av pensionsutgifter. Enligt förslaget skulle en andel motsvarande högst 3/4 av pensionsutgifterna årligen kunna överföras till landskapet. Överföringen förutsätter att lagtinget givit sitt bifall till åtgärden i landskapets budget. Med lagtingets budget avses även tilläggsbudget. Ett större uttag ur pensionsfonden skulle kullkasta hela idén med ett pensionsfonderingssystem och kan därmed inte anses ändamålsenligt.

10 § Lån till landskapet. Räntan på landskapets lån skall motsvara den ränta som är gällande inom det privata pensionssystemet (APL-återlån). Räntan på APL-återlån fastställs årligen av social- och hälsovårdministeriet och var i början av år 1995 6,5 procent.

11 § Lån till affärsverk och kommuner. För affärsverk underställda landskapsstyrelsen och kommunerna bör utlåningen utformas i enlighet med motsvarande pensionsfonder. Styrelsen ges rätten att utforma lånevillkoren.

12 § Placering av medel. Den del av pensionsfondens medel som inte överförts till landskapet eller lånats till landskapet, något av landskapets affärsverk (Posten) eller kommuner skall på det sätt pensionsfondens styrelse bestämmer placeras på ett betryggande sätt så att de ger en tillfredställande avkastning. Avsikten är att styrelsen skall dra upp riktlinjerna för hur placeringen skall gå till. Den praktiska verkställigheten av styrelsens beslut handhas av finansavdelningen. Medlen skall kunna placeras både inom den offentliga ekonomin och på den privata marknaden.

Landskapsstyrelsen avser att utfärda en landskapsförordning med närmare bestämmelser om pensionsfondens placeringar enligt tillgångslag. Ett utkast bifogas denna framställning.

13 § Parishabilitet. Eftersom pensionsfonden föreslås få investera vissa delar av fondens kapital samtidigt som styrelsen svarar för pensionsfondens verksamhet anser landskapsstyrelsen att pensionfonden i så stor utsträckning som möjligt skall erhålla den

frihet som en självständig juridisk person har.

4 kap. Bokföring och bokslut

14 § Bokföring. Eftersom pensionsfonden är en fond som står utanför landskapets budget föreslås att pensionfonden skall ha en egen kassahushållning. Landskapsstyrelsen kan utgående från bokföringslagen (FFS 655/73) utfärda närmare bestämmelser om hur pensionsfondens bokföring skall skötas.

Enligt 2 mom. föreslås att de medel som härrör från pensionsavgiften skall redovisas skilt i pensionsfondens bokföring. Genom förslaget underlättas kontrollen av hur stor del av pensionsfondens inkomster som härrör från de anställdas pensionsavgifter.

15 § Bokslut. Bokslutet skall för varje räkenskapsperiod upprättas i enlighet med vad bokföringslagen föreskriver och vad god bokföringssed förutsätter.

16 § Revisorer. För granskning av pensionsfondens verksamhet tillsätter landskapsstyrelsen minst två ojäviga revisorer och personliga ersättare.

5 kap. Särskilda bestämmelser

17 § Påföljder vid försummelse att betala pensionspremie eller pensionsavgift. Paragrafen motsvarar 5 § landskapslagen om pensionsavgift för anställda som omfattas av landskapets pensionssystem.

Enligt nämnda lag är dröjsmålsräntan lika stor som dröjsmålsräntan (16 procent) enligt räntelagen (FFS 633/82). Eftersom dröjsmålsräntesystemet nyligen ändrades är det enligt landskapsstyrelsen skäl att även justera den föreslagna bestämmelsen på ett sådant sätt att sambandet bibehålls med dröjsmålsräntans belopp enligt räntelagen. Genom ändringen av räntelagen införs ett system där dröjsmålsräntan bestäms enligt marknadsränteutvecklingen. Enligt 4 § 3 mom. räntelagen skall dröjsmålsräntan ligga sju procentenheter över den referensränta som Finlands Bank fastställt vid ifrågavarande tidpunkt. Referensräntan bestäms enligt årsmedeltalet av tremånadersmarknadsräntan som löper ut i november föregående år.

18 § Uppgifter för verkställigheten av lagen. Bestämmelsen motsvarar 6 § landskapslagen om pensionsavgift för anställda som omfattas av landskapets pensionssystem.

19 § Upplösning. Landskapet har, såsom beskrivits i den allmänna motiveringen (1 kap.), påtagit sig ett pensionsansvar för de anställda som omfattas av landskapets pensionssystem. Eftersom pensionsfonden bildas i syfte att trygga betalningen av detta

pensionsansvar anser landskapsstyrelsen det även vara ändamålsenligt att pensionsfondens tillgångar vid en eventuell upplösning av fonden skulle användas i enlighet med motsvarande ändamål.

20 § Besvär. Paragrafen motsvarar 7 § landskapslagen om pensionsavgift för anställda som omfattas av landskapets pensionssystem. Besvären kan gälla den lön som pensionspremierna och pensionsavgiften beräknas på, storleken på pensionspremierna och pensionsavgiften eller vilka personer eller arbetsgivare som omfattas av pensionspremierna eller pensionsavgiften.

21 § Landskapsförordning. I paragrafen ges ett generellt bemyndigande att vid behov genom landskapsförordning stadga om verkställighet och tillämplighet av lagen.

22 § Ikraftträdande. Lagen föreslås träda i kraft den 1 oktober 1995. Ikraftträdesdagen anses vara det månadsskifte då lagen efter sedvanlig behandling tidigast kan träda i kraft.

Skyldigheten att erlagga pensionspremier till pensionsfonden föreslås träda i kraft från och med ingången av år 1996. Genom förslaget underlättas budgetbehandlingen samtidigt som det anses mer ändamålsenligt att pensionspremierna uppbärs från ingången av ett kalenderår.

23 § Övergångsbestämmelser. De pensionsavgifter som uppburits fram tills dess att landskapslagen om landskapet Ålands pensionsfond trätt i kraft föreslås överförda till pensionsfonden. Uppbörden har hitintills skett med stöd av landskapslagen om tillämpning i landskapet Åland av lagen om pensionsavgift för anställda som omfattas av statens pensionssystem (3/93) och landskapslagen om pensionsavgift för anställda som omfattas av landskapets pensionssystem (37/94, änd. 61/94).

Eftersom lagen föreslås träda i kraft den 1 oktober 1995 och styrelsen normalt föreslås sitta fyra kalenderår i sänder bör den första styrelsens mandattid omfatta även de tre månaderna innan 1 januari 1996.

2. Landskapslag om ändring av 21 § landskapslagen om Posten på Åland.

21 § Pensioner samt övriga förmåner och ersättningar. Enligt gällande lydelse inbegriper begreppet pensionsavgift dels den pensionsavgift (19 procent) som arbetsgivaren betalar dels den pensionsavgift (3 procent) som anställda betalar. I förtydligande syfte föreslås att de särskilda avgifterna och premierna uttryckligen anges i

bestämmelsen²³. Samtidigt överensstämmer förslaget med motsvarande uttryck i landskapslagen om landskapet Ålands pensionsfond.

Ändringen av landskapslagen om Posten på Åland föreslås träda i kraft samtidigt som den föreslagna landskapslagen om landskapet Ålands pensionsfond.

Eftersom Posten på Åland redan i dag betalar en pensionspremie till landskapet föreslås att premien skall fortsätta att uppbäras i enlighet med dagens bestämmelser till och med den 31 december 1995. Från och med 1 januari 1996 skall pensionspremien uppbäras i enlighet med 7 § landskapslagen om landskapet Ålands pensionsfond och överföras till pensionsfonden.

3. Landskapslag om ändring av 38 § landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården.

38 § Pensionsskyddet för personal vid en privat verksamhetsenhet. Enligt den föreslagna ändringen skall pensionskostnadsandelen framdeles betalas till pensionsfonden. Bestämmelsen kan med stöd av 19 § 3 mom. självstyrelselagen tas med i landskapslagen.

Landskapsstyrelsen föreslår att lagtinget antar följande lagar.

²³ Jfr LU bet. nr 9/1993-94

1.

LANDSKAPSLAG om landskapet Ålands pensionsfond

I enlighet med lagtingets beslut stadgas:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Syfte

För att trygga betalningen av framtida pensioner, familjepensioner och andra med dem jämförbara förmåner som baserar sig på anställning som omfattas av landskapets pensionssystem och för att utjämna pensionsutgifterna för landskapet finns landskapet Ålands pensionsfond.

Landskapet Ålands pensionsfond är en fond som inte upptas i landskapets budget.

2 §

Förvaltning

Förvaltningen av pensionsfonden handhas av fondens styrelse och finansavdelningen vid landskapet Ålands centrala ämbetsverk. Finansavdelningen verkställer styrelsen beslut och sköter den löpande förvaltningen av pensionsfonden.

Styrelsen skall med de medel som den förvaltar betala kostnader för dess verksamhet och för revision av dess förvaltning. Finansavdelningens administrativa kostnader bekostas av landskapets medel.

2 kap.

Pensionsfondens ledning

3 §

Styrelsen

Till pensionsfondens styrelse utser landskapsstyrelsen för fyra kalenderår i sänder sju ledamöter med personliga ersättare. Bland ledamöterna utser landskapsstyrelsen en ordförande och en vice ordförande. Tre av ledamöterna och deras personliga ersättare utses bland personer som föreslagits av de mest representativa fackliga organisationerna.

Landskapsstyrelsen får entlediga en ledamot eller ersättare från sitt uppdrag innan mandattiden har gått ut. Om en ledamot eller ersättare entledigas eller avlider skall en ny ledamot respektive ersättare utses för den återstående tiden.

Landskapsstyrelsen bestämmer arvoden och övriga ersättningar till ledamöter och ersättare i styrelsen.

4 §

Styrelsemöte

Styrelsen sammanträder på kallelse av ordföranden. Styrelsen skall också kallas samman för behandling av visst ärende då mer än hälften av ledamöterna begär det. Vice ordföranden handhar ordförandes uppgifter vid jäv eller annat förfall för denna.

Styrelsen är beslutför då mer än hälften av dess ledamöter är närvarande, bland dem ordföranden eller viceordföranden.

Som styrelsens beslut gäller den åsikt som majoriteten har understött. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst.

Vid styrelsens möten förs protokoll som undertecknas av ordföranden och sekreteraren, om sådan utsetts, samt justeras på sätt som styrelsen bestämmer. Om beslutfattandet i styrelsen och handläggningen av ärenden gäller i övrigt i tillämpliga delar de bestämmelser som gäller beslutfattandet i landskapsstyrelsen.

5 §

Styrelsens uppgifter

Fondens styrelse beslutar om pensionsfondens placeringsprinciper, ansvarar för fondens verksamhet samt sköter övriga uppgifter som ankommer på styrelsen.

Styrelsen kan anta en arbetsordning för pensionsfonden med närmare bestämmelser om styrelsens administration och uppgifter. Arbetsordningen skall underställas landskapsstyrelsen för fastställelse.

3 kap.

Pensionsfondens penningrörelse och rättsförmåga

6 §

Pensionsfondens inkomster

Pensionsfondens inkomster består av

- 1) pensionspremier från landskapsstyrelsen och under denna lydande myndigheter, inrättningar och affärsverk,
- 2) pensionspremier från övriga samfund och inrättningar vilkas anställda och förtroendevalda omfattas av landskapets pensionssystem,
- 3) pensionspremier för den grupp av anställda inom grundskolorna som omfattas av landskapets pensionssystem,
- 4) pensionsavgifter som uppbärs av anställda som omfattas av landskapets pensionssystem, lagtingets ledamöter och landskapsstyrelsens medlemmar,
- 5) avkastningen av pensionsfondens medel,
- 6) anslag som tas upp i landskapets budget för överföring till pensionsfonden samt
- 7) andra avgifter och överföringar som enligt särskilda bestämmelser utgör inkomst för pensionsfonden.

7 §

Pensionspremier

Enheter, samfund och inrättningar, vilkas anställda och förtroendevalda omfattas av landskapets pensionssystem och som anges i 6 § punkt 1 och 2, skall betala pensionspremier till pensionsfonden på det sätt landskapsstyrelsen bestämmer. Pensionspremien fastställs i procent av den på ett offentligrättsligt eller privaträttsligt anställningsförhållande i 4 § lagen om förskottsuppbörd (FFS 418/59) och 4 § lagen om beskattning av begränsat skattskyldig för inkomst och förmögenhet (FFS 627/78) avsedda lönen som betalas till personal som omfattas av landskapets pensionssystem. Landskapsstyrelsen fastställer närmare bestämmelser om pensionspremiens storlek och enligt vilka grunder pensionspremien skall uppbäras.

Bestämmelsen i 1 mom. gäller inte personal vid en privat verksamhetsenhet som avses i 38 § landskapslagen om planering av och landskapsandel för socialvården (71/93).

Pensionspremier som avses i 6 § 3 punkten betalas av landskapets medel på samma grunder som i 1 mom. och redovisas särskilt i landskapets budget.

8 §

Pensionsavgifter

De som står i ett offentligrättsligt eller privaträttsligt anställningsförhållande till landskapet Åland samt de, om vilkas rätt till pension av landskapets medel i tillämpliga delar gäller vad som stadgas om rätt till pension för dem som står i offentligrättsligt eller privaträttsligt anställningsförhållande till landskapet, skall betala en pensionsavgift till pensionsfonden. Pensionsavgiften skall till sin storlek motsvara den i 12 b § 1 mom. lagen om pension för arbetstagare (FFS 395/61) stadgade pensionsavgiftsprocenten beräknad på den lön som avses i 2 mom. Även lagtingets ledamöter och landskapsstyrelsens medlemmar skall betala en pensionsavgift till pensionsfonden.

Arbetsgivaren är skyldig att i samband med löneutbetalningen innehålla pensionsavgiften av den på ett offentligrättsligt eller privaträttsligt anställningsförhållande i 4 § lagen om förskottsuppbörd eller 4 § lagen om beskattning av begränsat skattskyldig för inkomst och förmögenhet avsedda lönen samt redovisa pensionsavgiften till pensionsfonden på det sätt som landskapsstyrelsen bestämmer.

9 §

Finansiering av pensionsutgifter

I enlighet med vad i landskapets budget anges, skall medel ur pensionsfonden överföras till landskapet. Beloppet som överförs får uppgå till högst tre fjärdedelar av landskapets årliga pensionsutgifter.

10 §

Lån till landskapet

Medel ur pensionsfonden skall lånas till landskapet i enlighet med vad landskapsstyrelsen beslutar.

På de medel som landskapet lånar betalar landskapet en ränta vilken är densamma som den ränta som uppbärs för försäkringspremielån inom det pensionssystem som avses i lagen om pension för arbetstagare.

11 §

Lån till affärsverk och kommuner

Den andel av pensionsfondens medel som inte används på någon av de i 9 och 10 §§ nämnda sätten, kan av styrelsen lånas till affärsverk underställda landskapsstyrelsen och kommuner i enlighet med de villkor styrelsen bestämmer.

12 §

Placering av medel

Den andel av pensionsfondens medel som inte överförs till landskapet eller lånas till landskapet, affärsverk underställda landskapsstyrelsen eller kommuner, skall placeras. Fondens medel skall placeras på ett betryggande sätt så att de ger avkastning.

Genom landskapsförordning kan utfärdas närmare bestämmelser om hur fondens medel skall placeras.

13 §

Partshabilitet

Pensionsfonden kan förvärva rättigheter, ingå förbindelser samt vara part vid domstolar och andra myndigheter i ärenden rörande fonden, om inte landskapsstyrelsen beslutar annat.

4 kap.

Bokföring och bokslut

14 §

Bokföring

Över pensionsfondens hushållning förs bok enligt allmänna bokföringsprinciper. Landskapsstyrelsen utfärdar vid behov närmare anvisningar om fondens bokföring.

De pensionsavgifter som anges i 8 § skall särskiljas från pensionsfondens övriga inkomster i fondens bokföring.

15 §

Bokslut

För varje kalenderår lämnas det av styrelsen godkända bokslutet jämte styrelsens verksamhetsberättelse till revisorerna för granskning före utgången av februari månad. Senast en månad efter att räkenskaperna mottagits skall revisorerna överlämna sin revisionsberättelse till styrelsen. Landskapsstyrelsen fastställer pensionsfondens bokslut och beviljar de redovisningsskyldiga ansvarsfrihet.

16 §

Revisorer

Landskapsstyrelsen tillsätter årligen minst två revisorer och personliga ersättare för dessa för att granska pensionsfondens förvaltning och räkenskaper.

Landskapsrevisorerna har rätt att granska pensionsfondens verksamhet.

Landskapsstyrelsen bestämmer revisorernas arvode.

5 kap.

Särskilda bestämmelser

17 §

Dröjsmålsränta

Om pensionspremierna eller pensionsavgifterna inte betalas inom utsatt tid, får en årlig dröjsmålsränta uppbäras till pensionsfonden från förfallodagen högst enligt den räntefot som anges i 4 § 3 mom. räntelagen (FFS 633/82). Pensionspremier, pensionsavgifter och dröjsmålsräntor får indrivnas i den ordning som stadgas i lagen om indrivning av skatter och avgifter i utsökningsväg (FFS 367/61).

18 §

Uppgifter för verkställigheten av lagen

Arbetsgivare som avses i 7 och 8 §§ är skyldig att till landskapsstyrelsen lämna alla de uppgifter som behövs för verkställigheten av denna lag. Landskapsstyrelsen har rätt att granska arbetsgivarens bokföring för att kontrollera att uppgifterna är korrekta. Försummar arbetsgivaren att lämna dessa uppgifter eller lämnar han dem senare än landskapstyrelsen bestämt, kan pensionspremien eller pensionsavgifterna indrivnas till högst det dubbla beloppet.

19 §

Upplösning

Ändras denna lag så att pensionsfondens verksamhet upphör skall de tillgångar som pensionsfonden förvaltar överföras till landskapet och användas i enlighet med det syfte som anges i 1 §.

20 §

Besvär

Om förutsättningarna och sättet för anförande av besvär över beslut som avser pensionspremien eller pensionsavgiften finns bestämmelser i 25 § självstyrelselagen samt i lagen om ändringssökande i förvaltningsärenden (FFS 154/50).

21 §

Landskapsförordning

Närmare bestämmelser om verkställighet och tillämplighet av denna lag utfärdas vid behov genom landskapsförordning.

22 §

Ikraftträdande

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1995.

Lagens 7 § träder likväl i kraft den 1 januari 1996.

Genom denna lag upphävs landskapslagen om pensionsavgift för anställda som omfattas av landskapets pensionsskydd (37/94) jämte ändringar.

23 §

Övergångsbestämmelser

De pensionsavgifter som landskapet uppburit av anställda och förtroendevalda fram till dess att denna lag trätt i kraft, skall överföras till pensionsfonden. Dessa medel skall särskiljas från pensionsfondens övriga inkomster i fondens bokföring.

På de pensionsavgifter och pensionspremier som är försenade när denna lag träder i kraft tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Styrelsen för pensionsfonden utses med tillämpning av bestämmelserna i denna lag första gången för en mandattid som sträcker sig till utgången av år 1999.

2.

LANDSKAPSLAG**om ändring av 21 § landskapslagen om Posten på Åland**

I enlighet med lagtingets beslut ändras 21 § 2 mom. landskapslagen den 13 augusti 1992 om Posten på Åland (39/92) som följer:

21 §

Pensioner samt övriga förmåner och ersättningar

Posten betalar pensionspremier och överför pensionsavgifter till landskapet Ålands pensionsfond i enlighet med vad som närmare stadgas i landskapslagen om landskapet Ålands pensionsfond (/). Övriga förmåner och ersättningar som avses i 1 mom. bekostas av Posten i enlighet med vad landskapsstyrelsen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1995.

Postens pensionspremier skall med avvikelse från vad som stadgas i 21 § 2 mom. betalas till landskapet till utgången av år 1995 i enlighet med de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

3.

LANDSKAPSLAG**om ändring av 38 § landskapslagen om planering
av och landskapsandel för socialvården**

I enlighet med lägtingets beslut ändras 38 § 3 mom. landskapslagen den 19 oktober 1992 om planering av och landskapsandel för socialvården (71/93) som följer:

38 §

Pensionsskyddet för personalen vid en privat verksamhetsenhet

En arbetsgivare som avses i 1 mom. är skyldig att till landskapet Ålands pensionsfond för varje kvartal betala en andel av pensionskostnaderna för personer som avses i sagda moment. Andelen utgör 25 procent av ifrågakörande personers lön. Andelen för visst kvartal skall betalas under den första månaden i följande kvartal. Med avvikelse från vad som nu sagts är andelen av pensionskostnaderna under ikraftträdelseåret dock 15 procent samt under det andra giltighetsåret 17,5 procent, under det tredje 20 procent och under det fjärde 22,5 procent.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1996.

Mariehamn den 30 mars 1995

L a n t r å d

Ragnar Erlandsson

Lagberedningsekreterare

Hans Selander

2.

LANDSKAPSLAG

om ändring av 21 § landskapslagen om Posten på Åland

I enlighet med lagtingets beslut ändras 21 § 2 mom. landskapslagen den 13 augusti 1992 om Posten på Åland (39/92) som följer:

Gällande lydelse

21 §

*Pensioner samt övriga förmåner
och ersättningar*

Posten betalar pensionsavgifter som beaktas som inkomster i landskapets budget enligt grunder som fastställs av landskapsstyrelsen. Övriga förmåner och ersättningar som avses i 1 mom. bekostas av Posten i enlighet med vad landskapsstyrelsen bestämmer.

Föreslagen lydelse

21 §

*Pensioner samt övriga förmåner
och ersättningar*

Posten betalar pensionspremier och överför pensionsavgifter till landskapet Ålands pensionsfond i enlighet med vad som närmare stadgas i landskapslagen om landskapet Ålands pensionsfond (/). Övriga förmåner och ersättningar som avses i 1 mom. bekostas av Posten i enlighet med vad landskapsstyrelsen bestämmer.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1995. Postens pensionspremier skall med avvikelse från vad som stadgas i 21 § 2 mom. betalas till landskapet till utgången av år 1995 i enlighet med de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

3.

LANDSKAPSLAG

om ändring av 38 § landskapslagen om planering
av och landskapsandel för socialvården

I enlighet med lagtingets beslut ändras 38 § 3 mom. landskapslagen den 19 oktober 1992 om planering av och landskapsandel för socialvården (71/93) som följer:

Gällande lydelse

38 §

*Pensionsskyddet för personalen vid
en privat verksamhetsenhet*

En arbetsgivare som avses i 1 mom. är skyldig att till landskapet för varje kvartal betala en andel av pensionskostnaderna för personer som avses i sagda moment. Andelen utgör 25 procent av ifrågavarande personers lön. Andelen för visst kvartal skall betalas under den första månaden i följande kvartal. Med avvikelse från vad som nu sagts är andelen av pensionskostnaderna under ikraftträdelseåret dock 15 procent samt under det andra giltighetsåret 17,5 procent, under det tredje 20 procent och under det fjärde 22,5 procent.

Föreslagen lydelse

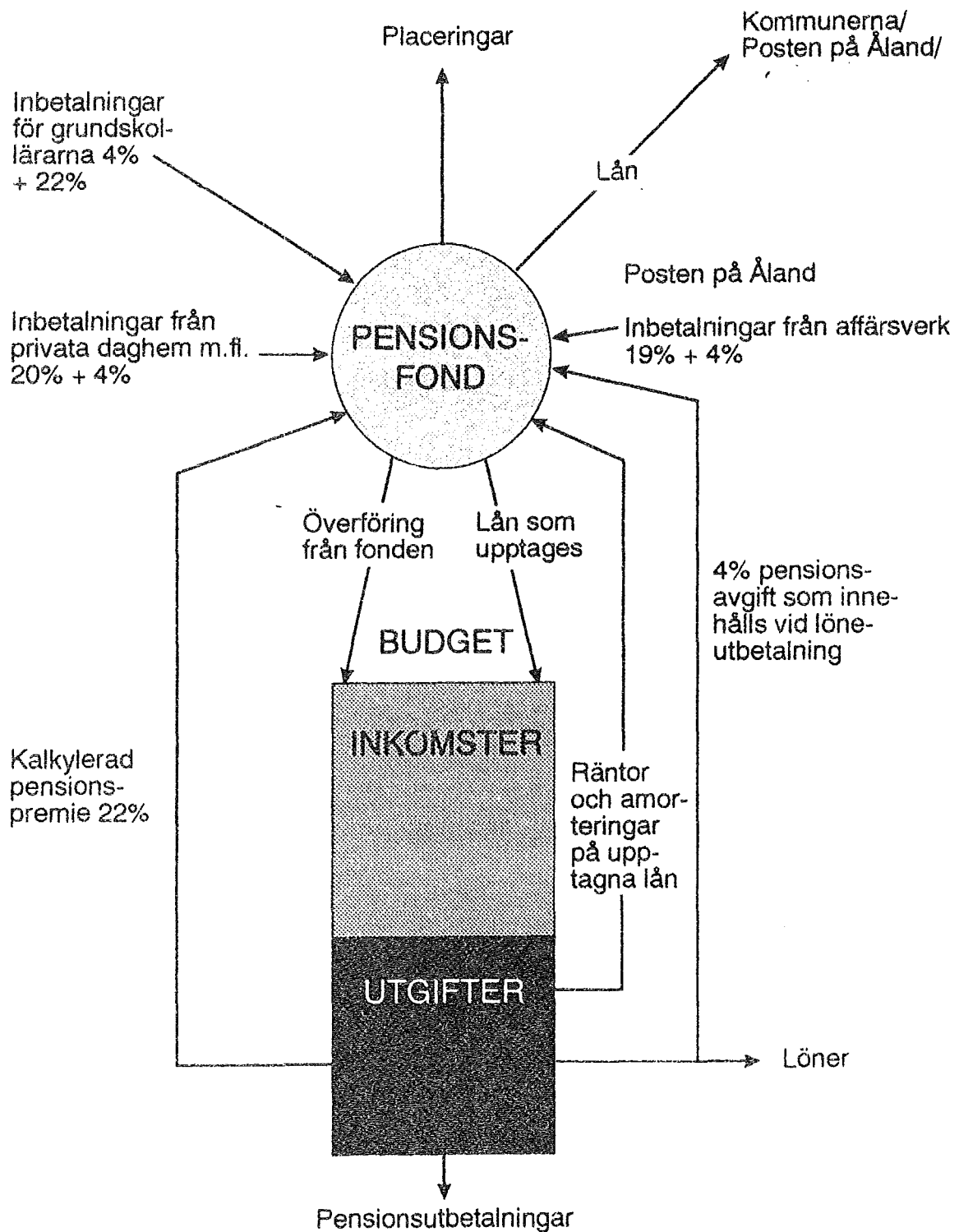
38 §

*Pensionsskyddet för personalen vid
en privat verksamhetsenhet*

En arbetsgivare som avses i 1 mom. är skyldig att till **landskapet Ålands pensionsfond** för varje kvartal betala en andel av pensionskostnaderna för personer som avses i sagda moment. Andelen utgör 25 procent av ifrågavarande personers lön. Andelen för visst kvartal skall betalas under den första månaden i följande kvartal. Med avvikelse från vad som nu sagts är andelen av pensionskostnaderna under ikraftträdelseåret dock 15 procent samt under det andra giltighetsåret 17,5 procent, under det tredje 20 procent och under det fjärde 22,5 procent.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1996.

SYSTEM MED FOND

LANDSKAPSFÖRORDNING
om placering av de medel som landskapet
Ålands pensionsfond förvaltar

Med stöd av 12 § 2 mom. landskapslagen den 199 om landskapet Ålands pensionsfond (/95) stadgas:

1 §

Allmänt

Styrelsen i landskapet Ålands pensionsfond, nedan kallad fondstyrelsen, skall förvalta anförtrordade medel på ett sådant sätt att det blir till största gagn för landskapets pensionssystem.

Fondmedlen skall placeras så att kraven på god avkastning, långsiktighet, risk-spridning, betryggande säkerhet och tillfredställande betalningsberedskap tillgodoses.

Vid bedömningen av säkerheten skall avseende fästas vid att investeringarnas realvärde bevaras.

2 §

Grupper av tillgångsslag

Fondstyrelsen får, med de begränsningar som anges i 3 §, placera de medel som styrelsen förvaltar

- 1) i masskuldebrevslån och andra penning- och kreditmarknadsinstrument,
- 2) i aktier och andra andelar med rörlig avkastning,
- 3) i andelar i placeringsfonder och andra därmed jämförbara företag för kollektiv-placeringar eller
- 4) i fastigheter, byggnader samt aktier och andelar i fastighetssammanslutningar.

Om det behövs för en tillfredställande betalningsberedskap eller för att tillgodose kravet på ändamålsenlig förvaltning får fondmedel placeras i form av banktillgodohavanden eller i andra samfund med rätt att ta emot depositioner.

3 §

Den procentuella fördelningen av tillgångsslag

Det sammanlagda värdet av pensionsfondens innehav av tillgångar som förvärvats

- 1) enligt 2 § 1 mom. 1 punkten får uppgå till ett belopp som motsvarar högst 80 procent av det totala anskaffningsvärdet av de tillgångar som styrelsen förvaltar;
- 2) enligt 2 § 1 mom. 2 punkten får uppgå till ett belopp som motsvarar högst 40 procent av det totala anskaffningsvärdet av de tillgångar som fondstyrelsen förvaltar. Av denna andel får högst 10 % placeras i åländska samfunds aktier och andra andelar med rörlig avkastning;

3) enligt 2 § 1 mom. 3 punkten får uppgå till ett belopp som motsvarar högst 10 procent av det totala anskaffningsvärdet av de tillgångar som fondstyrelsen förvaltar; eller

4) enligt 2 § 1 mom. 4 punkten får uppgå till ett belopp som motsvarar högst 10 procent av det totala anskaffningsvärdet av de tillgångar som fondstyrelsen förvaltar.

Innehavet av utländska tillgångsslag får uppgå till högst 20 procent av det totala anskaffningsvärdet av de tillgångar som fondstyrelsen förvaltar.

4 §

Ikraftträdelse

Denna förordning träder i kraft den 1 oktober 1995.

Mariehamn den

L a n t r å d

Ragnar Erlandsson

Föredragande

N.N.